Олена МАЛАХОВА
к.е.н., доцент кафедри банківської справи
Тернопільський національний економічний університет

АНАЛІЗ ВПЛИВУ МАКРОЕКОНОМІЧНИХ ФАКТОРІВ НА ФОРМУВАННЯ ПРОЦЕНТНОЇ ПОЛІТИКИ БАНКІВ

В сучасних умовах фінансової нестабільності особливого значення набуває аналітичний огляд процентної політики банків та виявлення основних вагомих чинників, що впливають на її ефективність.

Слід наголосити, що саме процентна політика є вкрай важливою складовою банківського менеджменту, оскільки саме вона спрямовується на забезпечення банком стратегічних і тактичних цілей. Вона формується під впливом цілого ряду факторів, а саме:

1) невизначеності очікуваних темпів інфляції, які частково перекладаються на банківську систему;

2) вищої ризиковості кредитних вкладень, ніж у розвинутих країнах (необхідності додаткових витрат на моніторинг господарської діяльності позичальників; асиметричної інформації щодо їх фінансового стану);

3) значно вищих ризиків відпливу вкладів (невизначеності щодо стабільності ресурсної бази банку), у зв’язку з чим банки утримують додаткові резерви, іммобілізуючи таким чином частину залучених коштів, що справляє непрямий вплив на вартість розміщення фінансових ресурсів.

Так, суттєвий вплив на формування процентної політики чинить рівень інфляції. Інфляційна складова завжди прагне скоригувати відсоткові ставки на рівень реальної інфляції. Закономірність надзвичайно проста, оскільки внаслідок інфляційного зростання цін збільшується номінальний обсяг національного продукту. У свою чергу, для його реалізації повинна пропорційно зростати «поточна грошова маса» економічних суб'єктів, що викликає відповідне зростання попиту на кредитні ресурси, що, як наслідок, спонукає банки до підвищення номінальної ставки відсотка. Залежність динаміки номінальних процентних ставок від темпів інфляції широко визнається в закордонній економічній літературі. Вона відома за назвою «ефект Фішера», згідно з яким процентні ставки реагують на зміну товарних цін (інфляцію) у співвідношенні 1:1. Ця закономірність ураховується центральними банками західних країн у грошово-кредитній політиці, що виявляє певне вплив на процентну політику банків [1]. Проте до недавнього часу в Україні такий взаємозв’язок динаміки інфляції і банківського проценту не простежувався.

Втім враховуючи останні тенденції інфляційних очікувань в Україні, цілком ймовірно, що банки будуть вимушені підвищити відсоткові ставки як за депозитними, так і за кредитними продуктами.

Окрім того, при формуванні процентних платежів за депозитами банки повинні враховувати не тільки індекс інфляції, а й облікову ставку НБУ, що базовою основою для визначення вартості кредитних ресурсів. Слід зауважити,

що з квітня поточного року НБУ підвищив облікову ставку до рівня 30 %, втім уже вересні відбулося її зниження на 8 відсоткових пунктів [2].

Ситуацію погіршує і та обставина, що чим вища вартість залучення депозитів, тим вищі кредитні ставки, недоступніші самі кредити і збитковіші банки, яким через певний час просто не буде з чого повертати ті депозити, які вони залучали. Тим часом зростання процентних ставок за депозитами посилює проблеми банкірів, значно збільшуючи процентні витрати фінустанов. Однопроцентне підвищення ставки за депозитами фізичних осіб — це загалом для системи понад 3 млрд. грн. на рік додаткових витрат. За останній рік процентні ставки за депозитами фізичних осіб зросли в середньому на 5 процентних пунктів. Оскільки адекватних компенсаторів у дохідній частині немає (за винятком хіба що валютних спекуляцій), картина виходить похмура, а ознаки формування нових бульбашок і пірамід — очевидні [3].

Не менш вагомим фактором зовнішнього середовища виступає валютний курс, оскільки він виражає загалом стан попиту і пропозиції на валютні цінності на внутрішньому ринку. Кореляційний взаємозв'язок аналізованих вище параметрів, що чинять вплив на валютний ринок в Україні відображено на рис. 1.

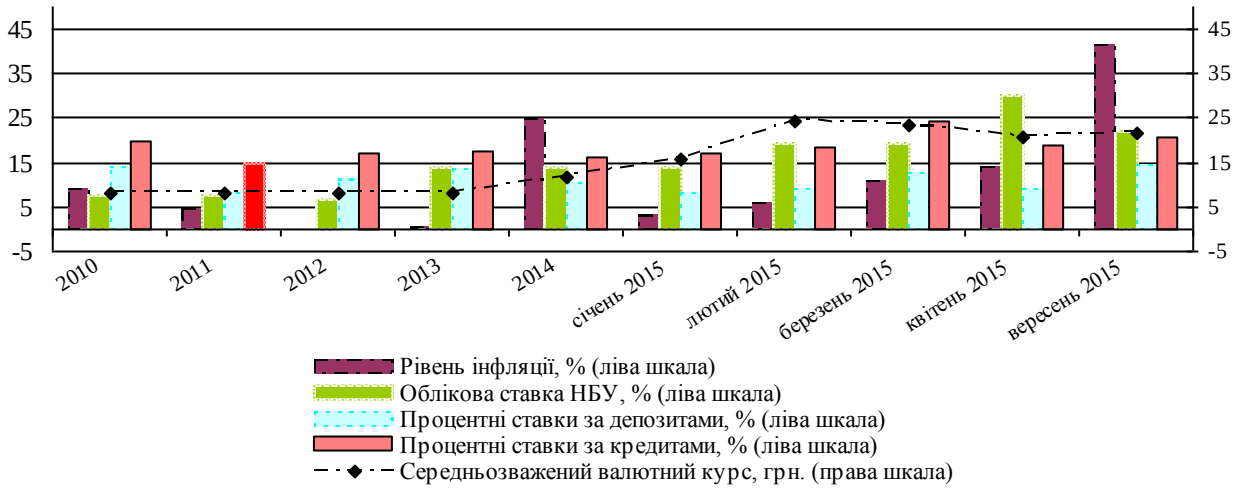

Рис. 1. Кореляційний взаємозв'язок параметрів, що чинять вплив на процентну політику комерційних банків в Україні*

*Складено за даними [2]

Отож банківські установи виступають активними учасниками всіх сегментів фінансового ринку, саме тому при формуванні своєї процентної політики повинні повною мірою враховувати макроекономічні параметри кожного зі складових цього ринку. Окрім того, на ринку грошових ресурсів банк повинен запропонувати вкладникам такий відсоток, що забезпечить можливість приносити власникам вільних коштів дохід не нижчий, аніж інші форми інвестицій і вкладень. За таких обставин, економічним орієнтиром при формуванні ефективної процентної політики банком повинна бути середня норма прибутку. Слід пам'ятати, що підвищення рівня прибутковості операцій банків на окремих сегментах фінансового ринку, як правило, призводить до

відповідного підвищення відсотків за депозитними та кредитними продуктами банку.

З метою оптимізації процентної політики комерційного банку в частині встановлення відсоткових ставок за депозитами, за необхідне видається враховувати те, що:

1) в умовах сформованого напруженого фінансового становища зі збалансованістю грошових прибутків і витрат населення, а також наявності значних коштів у тіньовому сегменті економіки необхідно підсилити стимулювання стабільного і тривалого зберігання заощаджень;

2) з огляду на зниження купівельної спроможності гривні і, відповідно, знецінення заощаджень населення в умовах інфляції, необхідна індексація коштів населення за внесками у банках. При цьому реальна процентна ставка за внесками повинна враховувати власне процент, що гарантує збільшення вартості вкладеної суми, і інфляційний процент, що забезпечить зберігання реальної вартості вкладень;

Доцільним є також розробка банками вітчизняних методик визначення процентних ставок з урахуванням офіційного рівня інфляції на основі досвіду зарубіжних країн, згідно з яким, для запобігання втрат від інфляції широко використовуються плаваючі процентні ставки, розмір яких не фіксується на увесь термін договору з банком, а варіює в залежності від економічної кон'юнктури , що складається на ринку, темпи інфляції та інше.

3) при удосконаленні процентної політики банку важливо брати до уваги зростання і диференціацію доходів населення. Окрім того, нині створюються передумови для активізації механізму соціального контролю і на цій основі попередження негативного впливу зростання інфляції на заощадження, особливо для пенсіонерів, молоді та інших малозабезпечених груп населення.

Таким чином, з метою оптимізації процентної політики банків, підвищення її ефективності, за необхідне видається зосередження особливої уваги в частині удосконалення уже існуючих форм отримання процентів, розширення спектру виконуваних банками операцій, а також подальшого розвитку методів непрямого державного регулювання діяльності комерційних банків.

Література:

1. Остропольська Є. В. Роль та значення процентної політики банку в забезпеченні ефективного функціонування банківської сфери України / Є.В. Остропольська // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/9_2015/43.pdf.

2. Офіційний сайт Національного банку України // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.bank.gov.ua.

3. Українські банки з надвисокими відсотками за депозитами стали нагадувати фінансові піраміди 27 червня 2015 // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://dt.ua/ECONOMICS/ukrayinski-banki-z-nadvisokimi-vidsotkami-za-depozitami-stali-nagaduvati-finansovi-piramidi-177226_.html.